

כמים חיים

בנשיאותו של הרב חיים אידלס שליט"א

בהוצאת ע"ר "איש צדיק היה" 580546158

גליון מספר 384

ט"ו ניסן
תשפ"ו

חג הפסח

זרן חיים

" בראשון בארבעה עשר יום לחודש בערב תאכלו מצות". הכתוב קבעו חובה, וכך פסק הרמב"ם "מצות עשה מן התורה לאכול מצה בליל חמישה עשר, שנאמר "בערב תאכלו מצות", משאכל כזית יצא ידי חובתו".

סיפר הגאון רבי יצחק שלמה אונגר, ראש ישיבת 'מחנה אברהם' ורב חוג חת"ם סופר בבני ברק, כי יום אחד הופיע אצלו אחד מבני הקהילה לספר סיפור מרעיש שהתרחש במחנה המוות באושוויץ.

יהודי הונגריה הגיעו לאושוויץ בשלהי מלחמת העולם, בשנתה האחרונה, כשהצוררים כבר נחלו מפלה בשדה הקרב. ממשלת הונגריה ביקשה לפרוק את העול הגרמני, שהפכו לבת חסותם. השתלטו הגרמנים על הונגריה, ותוך כחודשיים ימים שלחו כמיליון יהודים הי"ד להשמדה. וביניהם אותו יהודי בעל הסיפור, אשר הופרד מאשתו, וילדיו נשלחו למשרפות. בכל ימיו בגטו עבד עבודת פרך והתקיים על פרוסת לחם וקערת מרק אחת ליום.

שכנו לדרגש שהיה בנם של קדושים, צאצא לגזע צדיקים, חיזק אותו בלי הרף באמונה וביטחון, וכל רגע פנוי היה מנצל ללמוד תורה ולספר אמרות צדיקים. יום אחד פנה אליו: חג הפסח מתקרב, מרור יש בשפע, אבל מאיפה נשיג כזית מצה? ברוך ה' אין מעצור לה' מהושיע, בעלות הברית הפציצו מאגרי מזון. היו שם שקי תבואה מבוקעים, אוצר בלום במחנה ריכוז, אבל מי שינסה לקחת מהם מתחייב בנפשו, סיפר לחברו. בוא נמסור את הנפש, הציע, ונחביא במקום מסתור כמה גרגירים. ואכן כך עשו ועלה בידיים להסיק מספר גרגירי חיטה. בהפסקה הקצרה שהייתה להם מדי יום היו משייפים בעזרת שתי אבנים את הגרגירים, מערבבים את הקמח במעט מים, ניקבו את הבצק במסמר, ואפוהו על טס מתכת מלובן, ומזה יצא ריקק קטן ונוקשה כפיסת יד.

בגלל העובי שלו היו בו שיעור שני זיתים, אחד עבורו ואחד עבור חברו. אך עכשיו צריך להגניב את המצות למחנה. אם ייתפס, אחת דתו להמית. הוא הניח את

הריקק בין הכתונת לבשר, הצמיד את הזרוע לגוף, עבר את הביקורת בשער המחנה, והמשיך עד הבלוק. בפתח הביתן עמד שומר גרמני שהבחין בתנוחה המאולצת של היד. הוא שאל אותו מה אתה מחביא שם? משך הגרמני את ידו והריקק נפל על הרצפה. דרך עליו הקצין בעקב המגף שלו בחמת זעם, ונתן לו הצלפות נוראות. היהודי נפל מעולף, והזקיף כבר מצא קורבן חדש להכות. בשארית כוחותיו אסף את הפירורים שסביבו, שעבורם מסר את נפשו, גרר את עצמו לדרגש והתעלף שוב.

חברו העיר אותו, רחץ את הפנים שלו במים, נתן לו קצת מים לגרון, והשיב את נפשו. משפתח את ידו והראה לחברו את האוצר כחופן יהלומים. מצה קדושה בעמק הבכא, בגיא צלמות קרן אור בחשיכה. אבל כמה חבל, בכל הפירורים שנותרו אין יותר מכזית אחד. התחנן חברו בבקשה ממך תן לי את הכזית. 'מימי לא עבר עלי ליל הסדר בלי כזית מצה'. בעוד הוא ענה לו: "מה פתאום הכזית שלי הוא, מסרתי עליו את נפשי, הוכיתי עליו מכות נמרצות, אני לא אוותר עליו". ההוא מוסיף ומתחנן: "אנא ממך, אני אקריא לך את האגדה. אני יודע אותה בעל פה, מ'הא לחמא עניא עד חד גדיא' וגם את שיר השירים. תאמר אחריי מילה במילה, ותצא ידי חובת ההגדה, רק את הכזית תן". והשני עומד בסירובו. "את כל חלקי לעולם הבא אתן עבור הכזית. ראה", התייפח, "את משפחתי איבדתי. כל מה שהיה לי אבד, מה נשאר לי?! לפחות כזית מצה". וחברו מתייפח לעומתו, "הלא כמוני כמוך". סוף דבר לא עמד האיש בהפצרותיו של חברו והגיעו לפשרה, חברו יאמר את ההגדה ויזכה בשכרו למצה. אבל שכר המצוה הוא לפום צערא אגרא, והשכר כנגד מה שהסתכן והצטער בגין המצוה שייך לו.

וכך היה. בערב לחש לו חברו את ההגדה. יחדיו בכו ב'השתא עבדי לשנה הבאה בני חורין'. שוררו את ההלל וקראו 'לשנה הבאה בירושלים'. והמצה הלכה לחבר.

למחרת יצאו לעבודה. החבר התפלל בלחש 'האל בתעצמות', עצם עיניו בקריאת שמע, גחן בכריעות

לזכות החינוך שהענקת. לא מהיושר שתווטר למענו על שכר מצווה אחת?

"טוב, אם הרבי אומר הוא אמר, אני אוותר". "לא", פסק הרבי, "לוותר צריך בלב שלם". הרבי הוציא מכיסו מפתחות, "תיכנס לבית המדרש הסמוך. אף אחד לא נמצא שם. תפתח את הדלת במפתח הזה, תדליק את האורות, תפתח את ארון הקודש במפתח הזה. תדליק את האורות של ארון הקודש. תשפוך ליבך לפני הקב"ה. תספר על ההיכרות, על האחוה, על החיזוק שקיבלת, על ההמרצה שהמריץ אותך לאפות את המצה, על ליל הסדר שהוא על הדרגש. תחיה את הלילה, הלילה האחרון לחייו, ואז תאמר שאתה מוותר לו בלב שלם על שכר המצווה לעשות נחת רוח לנשמתו בעולם העליון. ואחר כך תחזור אליי".

הוא עשה כך. מראה המאורעות שחוה שבו והציפו אותו. הכל חי מחדש. המאמץ סחט את כל כוחותיו. בקושי הוא גרר את רגליו משם. סגר את ארון הקודש, נשק לפרוכת, כיבה את אורות הארון, נעל את בית הכנסת, והחזיר את המפתחות לגבאי. לא היה לו כוח להיכנס שוב אל הרבי. ביקש מהגבאי להודיע שיבוא למחרת. התנהל באפס כוח לביתו וקרט למיטתו. והנה חברו מופיע בחלום, פניו מהירות וזוהרות. בא להודות על ההיענות לבקשה.

בבוקר הלך להתפלל במניין של הרבי. לאחר התפילה סיפר על ההתגלות השנייה. הרבי לא הופתע, אבל פתח ואמר: "הנה חברך היה בן של קדושים, גדל בבית מלא תורה ויראה. אין ספק שהוא סיגל מצוות ומעשים טובים לאין שיעור, וזכה ומת על קידוש השם. ואם היו עליו תביעות, הלא ודאי נמחקו כליל בכך. מצוות כה רבות, אפס עבירות, שכן חז"ל העידו בהרוגים שאין כל בריה יכולה לעמוד במחיצתם בגן עדן העליון. וכדאי היה לו לעזוב את העידון הנפלא, ההנאה ההיא מזיו השכינה, לרדת לכאן כדי להתחנן ולהעתיר, ממש לפשוט יד, כדי לזכות בשכר מצווה אחת. ואנחנו, כמה מצוות מתגלגלות למרגלותינו, איך אנחנו לא גוחנים לאסוף אותן?! כל פרשה בתורה, כל משנה, כל שיעור תורה, כל מצוה. באיזו קלות ראש אנחנו מזבזים את השעות! כמה אנחנו אטומים, כמה אנחנו מתעלמים מכך שאנחנו זוכים למה שהיה אומר המגיד ממעזריטש: "מלאה ארץ קנייניך" - מלאה הארץ בקניינים שאפשר לרכוש, וצריך לנצל את הזמן שאנחנו כאן כדי לסגל לנו מצוות ומעשים טובים לחיי נצח".

"את כל זה", סיים הרב אונגר, "חזר לספר לי. איזה שיעור מוסר, איזה שיעור מוסר לקראת חג הפסח!".

חג שמח!

תפילות העמידה. כשהגיע להלל לא עצר כח להבליג, הזדקק ושאג את הברכה. באותו רגע השיג אותו כדור של מרצחים ונפל שדוד. ה' יקום דמו. חברו שרד, והגיע ליום השחרור. עלה ארצה ובנה את חיו מחדש. הקים משפחה לתפארת, ונמנה עם בני קהילת חוג חתם סופר בבני ברק.

אך את כל זאת סיפר לרב רק כהקדמה. "הלילה", אומר אותו יהודי לרב אונגר, "הופיע חברי בחלום, עטוי בגדי לבן, פניו מהירות כזוהר הרקיע, ובקשה בפיו. 'הזוכר אתה שנתת לי את המצה בתנאי שתקבל את שכר המצווה?!'. 'זוכר, ודאי שאני זוכר'. 'אז באתי לבקשך, אנא ותר לי על שכר המצווה. על כל המצוות שעשיתי קיבלתי שכר חוץ ממצווה זו. זהו המעשה היחיד עליו לא קיבלתי שכר. אנא בטובך, הענק לי גם את שכר המעשה'. נדהם לבקשה, הזכיר לחברו 'המצוה שלי הייתה, אני סיכנתי נפשי בלקיחת הגרגרים, בטחינתם, באפייתם ובהגנבתם למחנה. אני הוכיתי, כמעט שלמתי בחיי. התחננת, בכית, ולכן ויתרתי על המצה, אך לפחות אזכה בשכר'. החבר הסכים, אבל הזכיר שהוא זה ששמר על חשבון הלוח, והזכיר לחברו שאותו הלילה הוא ליל החג. הוא היה זה שזירז להשיג את המצה, והקריא את ההגדה. לכן בא בבקשה לקבל גם את שכר המצווה. 'עבורך ירדתי מהעולם העליון, דבר זה חשוב עבורי כל כך, אנא ממך'. אך החבר סירב.

פני חברו הקדוש התקרקמו בפחי נפש, באכזבה עמוקה ונעלם. ולפתע קם והנה חלום. התפעמה רוחו, לא ידע אם הטוב עשה, שכן מצד אחד חיך קודמים, ואין שום הצדקה לבקשה, והיא ממש בגדר עזות מצידו. אך מצד שני, בכל זאת, אין מתגרים בנשמה קדושה, בקשתו של נפטר.

בהגיע אליי, סיפר הרב אונגר, ביקש אישור לסירובו או הוראה לויתור. אמרתי לו שאין זו שאלה עבורי, זוהי שאלה עבור אדמו"ר, ושלחתי אותו לרבה הקדוש ממכונבקה. וביקשתי שיחזור ויספר מה אמר לו הרבי. הוא חזר למחרת, ובפיו סיפור מופלא.

בקוצר רוח חיכה לערב, שעות קבלת הקהל של הרבי, ונכנס אל הקודש פנימה לספר את הסיפור. שמע הרבי והפטיר: "על פי יושר, עליך לוותר". התקומם, "על פי יושר?! על פי יושר ודאי לא צריך לוותר. כל השאלה שלי, האם לנהוג לפני משורת הדין!". הסביר הרבי, "הלא תבין, חברך נפטר. מה שיש לו - יש לו. המצוות שסיגל עומדות לזכותו, יותר מהן הוא לא יכול להשיג. מצוה אחת קיים ולא קיבל עליה שכר והיא שחסרה לו. אבל אתה חי, מניח תפילין, מתעטף בטלית, מתפלל שלוש תפילות, מברך מאה ברכות ביום, שבתות, חגים, מצוות לאין-ספור. יש לך בנים ואתה מחנך אותם למצוות. כל מצוה שאתה מקיים נזקפת גם לזכותך,

בזרנו של ר' אריה

מספר הרב מנחם פרוש:

לאחר 'מסע התשובה' בהתיישבות העובדת, שנערך בראשותו של הראי"ה קוק והרי"ח זוננפלד, התמנה אבי לתפקיד חינוכי במושבה יבניאל. זמן קצר לאחר מכן נפטרה אמי, ואז חזר אבי לירושלים כשהוא לוקח עמו את בניו היתומים, אותי בעודי רק בן 4 שנים ואת אחותי בת ה-6, ועברנו להתגורר בשכונת לר' אריה. אבי הכניסני לת"ת 'עץ-חיים', ולא אוכל לשכוח כיצד הרבנית צפורה-חנה ליון הייתה יושבת על דרגש קטן, וממתינה מדי יום ביומו עד לשובי מה'חדר', כשפרוסה עם זיתים בידה האחת, ומחצית עגבניה בידה השנייה והיא אומרת לי: "מנחם יקירי, גרום נא לי נחת-רוח ואכול זאת...".

הלכה ומנהג

טרם הסדר מתפללים תפילת ערבית של ג' רגלים. לאחר מכן אומרים הלל שלם בברכה, וראוי לכוון בשעת הברכה על אמירת ההלל בהמשך הלילה- בסיום הסדר. מותר לומר את ההלל שבתפילה גם ביחיד (הרמ"ע מפאנו, הובאו דבריו בברכי יוסף למרן החיד"א), ואף נשים יכולות לאומרו בבית אף ביחידות. יש שסברו שאף חובה עליהן לאומרו מלבד מה שחובה עליהן לומר שוב הלל בליל הסדר בשעת ההגדה. כן אמירת "וידבר משה את מועדי ה' אל בני ישראל", שנהוג לאומרו קודם שמונה עשרה ברגלים, ניתן לומר אף ביחיד.

קדש- מקדשים את היום כבכל יום טוב, אך על כל אחד מבני הבית לשתות את הכוס, שהיא כוס ראשונה מדי כוסות. בשתיית כוס הקידוש יש להסב לצד שמאל, והוא הדין בשאר הכוסות. יש להקפיד לשתות מכל אחת מדי הכוסות את כולה או רובה, ועל כל פנים לא לפחות משיעור רביעית (86 גרם). נכון להקפיד לשתות יין או מיץ ענבים אדום, אלא אם הלבן משובח ואזי ייערב עימו מעט מן האדום, משום המעלה המיוחדת של שתיית יין דווקא בצבע אדום, במיוחד בלילה הזה. את היין לא ימזוג האדם לעצמו, אלא ימזוג כל אחד לחברו כדרך חירות.

כרפס- בברכת "בורא פרי האדמה" על הכרפס מכוונים לפטור את המרור שנאכל בהמשך הסדר. מקפידים שלא לאכול שיעור "כזית" מהכרפס בכדי שלא להיכנס לספק חיוב ברכה אחרונה.

מוציא מצה- טרם אכילת המצה נברך "המוציא" על שתי המצות השלמות והחצויה (אותה חצינו ב'יחץ') שביניהן, נסיר את השלמה התחתונה ונברך "על אכילת

מצה" על שתי העליונות. נאכל מהמצות שיעור של שני 'כזיתים' (כזית מכל אחד מהמצות) בהסיבה, ולאדם המתקשה, אשה וקטן ניתן להקל ב'כזית' אחד, כאשר 'כזית' הוא 27.5 גרם, לחולים וזקנים- 17 גרם, ולאדם שקשה לו במיוחד ניתן להקל ב-9 גרם. בכזית השני מהמצה החצויה אפשר לצאת ידי חובה לכתחילה באכילת 15 גרם. נאכל בתוך שיעור של ארבע דקות, ולאדם המתקשה אפשר להקל עד שיעור של תשע דקות. את שיעור האכילה משתי המצות נעשה ללא הפסק זמן, ובעיקר ללא הפסק דיבור. נחלקו הדעות האם טובלים את המצה במלח או שלא, וכל אחד יעשה כנהגו, כשניתן לצאת ידי כל השיטות במה שטובל המצה במלח ומנערו מעליה.

מרור- כולם חייבים באכילת המרור בלילה זה. נטבול את המרור בחרוסת, ננער אותה מעליו ונאכל 'כזית' (17 גרם) בתוך חמש דקות לבריא, ועד תשע דקות למתקשה) בלא הסיבה. ואין לברך לפניו, משום שיצאנו ידי חובה בברכת "בורא פרי האדמה" בשעת אכילת הכרפס. הנכון ביותר להשתמש בחסה למרור, ולאכול מהקלח עם העלה. יש להקפיד לקנות חסה מגידול ללא חרקים או לדאוג לנקותה ולבדקה קודם החג, אמנם אדם שלא בדקה קודם החג יכול בדיעבד לבדקה ולשטפה גם בחג עצמו.

כורך- לאחר מכן נאכל בהסיבה 'כזית' מצה ו'כזית' מרור כרוכים יחד בתוך שיעור זמן של חמש דקות לבריא, עד תשע דקות למתקשה. יש מנהגים שונים האם לטבול את מרור הכורך בחרוסת או לא, וכל אחד יעשה כמנהגו. טרם האכילה אומרים "זכר למקדש כהלל..." כמובא בהגדה, ויש שסברו שאין להגיד נוסח זה משום הפסק בין ברכת "המוציא" ו"אכילת מצה" לכריכה.

צפון- בתום הסעודה נאכל 'כזית' משיעור חלק המצה שהצנענו בשעת "יחץ"- האפיקומן (שפירושו אפיקו- הוציאו מן-לחם). יש לאכול בהסיבה בתוך ארבע דקות, ועד תשע דקות למתקשה. נכון להקפיד לאכול את האפיקומן קודם חצות הלילה (00:41), כדין אכילת קרבן הפסח שהוא בא במקומו. מלבד שתי הכוסות שאחר אכילת האפיקומן אין לאכול ולשתות אלא מים או סודה בלבד, על מנת לשמור את טעם האפיקומן בפיו. גדולי הדורות נהגו לשמור בבית וברכב חתיכה ממצת האפיקומן כסגולה לשמירה, ונכון לנהוג כך.

יש נוהגים לקרוא אחר ההגדה את שיר השירים. נכון להרבות בסיפור יציאת מצרים במהלך הלילה עד אשר תחטפנו שינה.

שו"ת עם הרב חיים איזלס

שאלה: חמי ספרדי, האם אני יכול לסמוך על ההכשרה שלו, הרי לפי הרמ"א ההכשרה היא גם לפי מיעוט תשמישו?

תשובה: אתה יכול לסמוך על הכשרתו לכתחילה, כי מרן המשנה ברורה פסק שבדיעבד גם הרמ"א מיקל בזה. נכון שבעל שלחן ערוך הרב פסק שהכוונה בדיעבד זה רק אחרי שבישלו, אבל במקרה שלך זה דיעבד גמור ותסמוך לכתחילה על דעת מרן.

שאלה: קנינו כמה קופסאות מצות מהמאפיה וכתוב עליהן 'לא הופרשה חלה', האם להפריש חלה על כל חבילה בפני עצמה או מחבילה אחת על כולן?

תשובה: אם יש בכל חבילה שיעור חלה די שיצמיד את החבילות או יניחן אחת מעל השנייה, ייקח מצה אחת ויפריש ממנה חלה בברכה על כל המצות ויאמר: "הרי זו חלה על כל המצות". כשאין צורך לפתוח את הניילונים והניירות שעוטפים את המצות. אולם אם אין בכל חבילה שיעור חלה, וכך המציאות עפ"י רוב, יצמיד את החבילות, יוציא מצה מהקופסא ויניחנה על כל החבילות, יעטוף את הכל מלמעלה ולמטה בסדין וכדומה ויברך "על הפרשת חלה".

שאלה: האם ברית מילה ופדיון הבן שלא בזמנם פוטרם מתענית בכורות?

תשובה: מרן המ"ב פסק שאפילו בברית מילה בזמנה יש להתיר רק לסנדק, למוהל ולאבי הבן שלא להתענות. ובפדיון הבן בזמנו מתיר זאת רק לאבי הבן ולכהן. אולם מרן הגר"ע יוסף זצ"ל (יבי"א ח"א סי' כז) מאריך מאוד בעניין, ומסקנתו שאפילו כשאין בזמנם ניתן להיפטר מחובת התענית בהשתתפות בהם. וכך העולם נוהג למעשה.

העלון מוקדש לע"נ
כל הרוגי מלכות שמתו על קידוש השם

